

Демченко О.П. Філософські вправи в розвитку аттitudно-орієнтувального компоненту в структурі готовності майбутніх педагогів до роботи з обдарованими дітьми / О.П.Демченко [Електронний ресурс] // Електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (ISBN 978-617-7353-72-IX). - Випуск №5(42)/2020. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1XOWQHUMdhhrT-F3vFJZnojWqh74-44f/view>.

Демченко О.П.

Демченко Е.П.

Demchenko O.P.

**ФІЛОСОФСЬКІ ВПРАВИ В РОЗВИТКУ
АТТИТЮДНО-ОРИЄНТУВАЛЬНОГО КОМПОНЕНТУ
В СТРУКТУРІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ**

**ФИЛОСОФСКИЕ УПРАЖНЕНИЯ В РАЗВИТИИ
АТТИТЮДНО-ОРИЕНТИРОВОЧНОГО КОМПОНЕНТА
В СТРУКТУРЕ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ
К РАБОТЕ С ОДАРЕННЫМИ ДЕТЬМИ**

**PHILOSOPHICAL EXERCISES IN DEVELOPMENT
ATTITUDE-ORIENTATING COMPONENT
IN THE STRUCTURE OF READYNES OF FUTURE TEACHERS
TO WORK WITH GIFTED CHILDREN**

Анотація. Розкрито актуальну проблему підготовки майбутніх педагогів до роботи з обдарованими дітьми. Показано можливості використання філософсько-діалогічних вправ у процесі формування аттitudно-орієнтувального компоненту готовності студентів до розвитку обдарованості дітей. Визначено їх потенціал у розвитку установок, потреб,

позитивного ставлення до спеціальної організації професійної діяльності з обдарованими дітьми та усвідомлення важливості підготовки до неї. Наведено алгоритм виконання вправ, який передбачає вирішення педагогічних ситуацій, аналіз дискусійних думок та уведення інновацій в освіту.

Ключові слова: обдарованість, обдаровані діти, підготовка до роботи з обдарованими дітьми, аттitudно-орієнтувальний компонент, мотивація, філософські вправи.

Аннотация. Раскрыто актуальную проблему подготовки будущих педагогов к работе с одаренными детьми. Показаны возможности использования философско-диалогических упражнений в процессе формирования аттitudно-ориентировочного компонента готовности студентов к развитию одаренности детей. Определены их потенциал в развитии установок, потребностей, позитивного отношения к специальной организации профессиональной деятельности с одаренными детьми и осознание важности подготовки к ней. Приведен алгоритм выполнения упражнений, который предусматривает решение педагогических ситуаций, анализ дискуссионных мнений и введения инноваций в образование.

Ключевые слова: одаренность, одаренные дети, подготовка к работе с одаренными детьми, аттitudно-ориентирующая составляющая, мотивация, философские упражнения.

Annotation. The actual problem of preparing future teachers to work with gifted children is revealed. The possibilities of using philosophical-dialogical exercises in the process of forming the attitudinal-orientational component of students' readiness for the development of gifted children are shown. Their potential in the development of attitudes, needs, a positive attitude to the special organization of professional activity with gifted children and the awareness of the importance of preparing for it are determined. An algorithm for performing exercises is given,

which provides for solving pedagogical situations, analyzing debatable opinions and introducing innovations into education.

Key words: *giftedness, gifted children, preparation for work with gifted children, attitude-orienting component, motivation, philosophical exercises.*

У контексті розробки системи підготовки майбутніх педагогів до роботи з обдарованими дітьми важливим напрямом є забезпечення її мотиваційно-ціннісної складової. Результатом і показником якості такого процесу є формування стану готовності, який утворюється декількома взаємопов'язаними компонентами.

Різні аспекти підготовки студентів психолого-педагогічного профілю до розвитку здібностей і обдарованості дітей, у тому числі й дошкільного віку, розробляються протягом останніх десятиріч у працях низки зарубіжних і вітчизняних учених (Є.Алехнович, М.Арсьонова, О. Бажанюк, О. Голубніча, О.Грисюк, В.Демченко, Н.Довгань, Я.Коломінський, Л.Корецька, Д.Корольов, Є.Панько, Л.Радзіховська, Л.Руденко, Р.Семенова, Г.Тригубець, В.Ушмарова, Н.Федоров, М.Шемуда О.Чернишов, В.Юркевич та ін.).

Так, дослідники *готовність педагога до роботи з обдарованими дітьми* пояснюють як «інтегративний особистісний результат освіти, що включає в себе потребу і здатність до створення оптимальних умов для розвитку інтелектуально обдарованих дошкільників у ході здійснення освітнього процесу за допомогою системи спеціальних занять та ігор, відповідних особливостям, можливостям і потребам дітей» [2].

Учені структурують такий конструкт, виділяють його елементи та показують взаємозв'язки між ними. Так, за переконанням О. Голубнічої, стан готовності утворюється «сукупністю професійних і особистісних компонентів професійної діяльності педагога, що сприяють організації роботи зі створення комфортних умов для всебічного, гармонійного розвитку обдарованої дитини» [3, с.103]. Першим у складі такого особистісно-професійного утворення вчені (М.Арсьонової, В.Афанасьєвої, О.Довгань, М.Замелюк, Л.Руденко та ін.)

виділяють мотиваційний компонент. Зустрічаємо різні варіації його формулювання (мотиваційно-особистісний / мотиваційно-вольовий, ціле-мотиваційний, мотиваційно-аксіологічний тощо).

У свою чергу, «*готовність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з одарованими дітьми*» визначаємо як результат спеціально організованого напрямку підготовки в закладі вищої освіти, інтегративне особистісно-професійне утворення, що синтезує в собі взаємозумовлені та взаємопов'язані компоненти, серед яких першим виділяємо *аттitudно-орієнтувальний*. Обираючи саме таке формулювання складової готовності, пов'язаної з мотиваційною сферою студентів, виходимо з того, що «аттitud» позначає «соціально фіксовану установку, схильність до певної поведінки особистості в ситуаціях спілкування з іншими людьми» [1, с. 46]. У нашому дослідженні [4] «аттitud» вказує на суб'єктивну / позитивну орієнтованість педагога на обдаровану дитину як особистість з особливими освітніми потребами / інтелектуальний ресурс держави / майбутню національну еліту; потребу здійснювати психолого-педагогічну допомогу дітям з проявами обдарованості в процесі їх особистісного становлення та творчої самореалізації, подоланні проблем і труднощів.

З метою розвитку в майбутніх педагогів готовності до роботи з одарованими дітьми загалом, її *аттitudно-орієнтувального компоненту* зокрема, необхідно добирати ефективні методи й прийоми навчальної роботи. В науково-методичному арсеналі викладачів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського і Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка [5; 6] розроблено й апробовано технологію філософського діалогу в підготовці творчих і демократичних педагогів. Алгоритм проведення різних видів філософських вправ детально описано в працях Г.Хельског (Норвегія) [7 та ін.] та представлено вітчизняним науково-педагогічним працівникам під час проведення тренінгу в межах міжнародного проекту «Розвиток культури демократії в педагогічній освіті в Норвегії, Україні та Палестині» (СРЕА-ІТ-

2017/10037) (2018-2019). Така методика системно використовується нами як на лекційних, так і практичних заняттях з педагогічних дисциплін. Кожна філософська вправа є інтерактивною, передбачає поєднання декількох прийомів, зокрема аналіз педагогічних ситуацій, розв'язання проблемних / суперечливих питань, рефлексивна бесіда / нотатки тощо.

З огляду на особливості організації освітнього процесу в ЗВО загалом, мету підготовки студентів до роботи з обдарованими дітьми зокрема, специфіки й завдань конкретної теми, вносяться деякі зміни в методику проведення філософських вправ. Майже кожне питання про обдарованість, її природу, виховання й навчання високо здібних дітей, ставлення до них суспільства в цілому, найближчого оточення, стосунки генія і громади, шляхи розгортання потенціалів талановитих дітей тощо має філософське підґрунтя. Проте відповіді на них потребують пошуку фундаментальних причин, відповідної аргументації й обґрунтування як у філософському, так і психолого-педагогічному контексті.

У процесі підготовки до лекції чи розробки інструктивної картки практичного заняття викладач обирає філософську вправу [7] й заповнює технологічну карту [5; 6]. Найбільш доцільно, на наш погляд, використовувати філософський діалог час практичних занять з педагогічних дисциплін, що сприятиме *усвідомленню студентами «перспективи реалізації творчих потенціалів обдарованих особистостей для майбутнього економічного та культурного розвитку держави; необхідності створення сприятливого культурно-освітнього простору для розвитку здібностей дітей з проявами різних видів обдарованості; розвитку прагнення забезпечувати професійний супровід потенційно обдарованих дітей як окремий напрям педагогічної діяльності»* [4].

Наприклад, під час вивчення вибіркової дисципліни «Навчання і виховання обдарованої дитини», яка пропонується в контексті формування індивідуальної траєкторії здобувачів ступеня вищої «бакалавр» спеціальності 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, студентам пропонується виконати філософську вправу «С. Заяви, аргументи та причини». Її основою є читання

невеликого за обсягом тексту або перегляд короткого відеофрагменту, в яких мова може йти про обдарованість як асинхронний розвиток / труднощі в навчанні та спілкуванні обдарованих дітей з однолітками чи педагогами / приклади нереалізованості «вундеркіндів» у дорослому житті / їхні трагічні долі тощо. Далі студенти роблять заяви типу: «Я вважаю істинним, що обдарованість є подарунком / випробуванням долі», наводять аргументи «за» і «проти», обговорюють, дискутують. У кінці полілогу проводиться рефлексивна вправа і робляться висновки, в яких здобувачі стисло узагальнюють хід дискусії та дають відповідь на поставлене філософське питання «Обдарованість дитини – це щасливий варіант розгортання життєвого сценарію чи шлях особистісного зростання, сповнений труднощів і суперечностей?». Як правило, майбутні педагоги резюмують, що, оскільки поставлене питання є філософським, то на нього не може бути однозначної відповіді. Найкращими є ті з них, які більш аргументовані, переконливі, підкріплені фактами. Студенти переважно приходять до висновку щодо складності феномену обдарованості, амбівалентності розвитку обдарованої дитини, що зумовлює визнання такої категорії учнів особами з особливими освітніми потребами та необхідність їх включення в інклюзивний освітній простір.

Отже, в ході підготовки майбутніх педагогів до роботи з обдарованими дітьми важливо забезпечувати можливість розвитку в них мотиваційно-ціннісного компоненту готовності, який включає установки, потреби, позитивне ставлення до спеціальної організації професійної діяльності з обдарованими дітьми та усвідомлення важливості підготовки до неї. Для цього під час різних видів навчальних занять доцільно використовувати інтерактивні методи й прийоми. Зокрема, в контексті підготовки майбутніх вихователів / учителів були апробовані різні види філософських вправ, в основі яких дискусія, спрямована на розв'язання суперечливих питань.

Література:

1. Андреева Г.М. Зарубежная социальная психология XX столетия / Г.М.Андреева, Н.Н.Богомолова, Л.А. Петровская. – М., 2001. –256 с.

2. Арсенова М. А. Подготовка студентов вуза к образовательной работе с интеллектуально одаренными детьми дошкольного возраста : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / М.А. Арсенова. – Череповец, 2002. – 179 с.
3. Голубничая Е.В. Особенности организации подготовки педагога к работе с одаренными детьми в муниципальной системе образования / Е.В.Голубничая // Теория и методика профессионального образования // Педагогика и психология образования. – 2019. – №1. – С.98-112.
4. Демченко. О.П. Аттitudно-орієнтаційний компонент у структурі готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з обдарованими дітьми О.П.Демченко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Серія: педагогіка і психологія». – Випуск 61.– 2020. – С.122-127.
5. Демченко О. Використання філософських вправ у контексті підготовки творчих педагогів обдарованих дітей / О.Демченко, Ю.Лимар, І.Турчина // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2019. – № 27 (2). – С. 310- 317.
6. Лимар Ю.М. Використання філософського діалогу у формуванні навичок демократичного спілкування майбутніх педагогів / Ю.М. Лимар, О.П. Демченко, І.С. Турчина // Інноваційна педагогіка. – 2019. – Випуск 16. – Т. 1. – С. 110–115.
7. Helskog, Guro Hansen. Philosophising the Dialogos Way toward Wisdom in Education / G. Hansen // Between Critical Thinking and Spiritual Contemplation. – London: Routledge Publishing Ltd, 2019. – 272 p.